

СТАНОВИЩЕ

относно дисертацията на
Петър Петков Узунов,
 редовен докторант към катедра „Систематическо богословие“,
 Богословски факултет, СУ „Св. Кл. Охридски“,
 на тема: ***Синергията в антропологическото учение на преподобни Максим
 Изповедник***
 за присъждане на образователната и научна степен **Доктор**
 по научната специалност *Теология (Християнска философия)*
 в професионално направление 2.4. *Религия и теология*
 от област на висше образование 2. *Хуманитарни науки*
 от проф. дфн Валентин Канавров

Дисертацията е в обем 178 стандартни страници (вкл. библиография). Чистият текст е 168 страници. Библиографията, подразделена на извори, светоотечески издания, справочни издания, речници и изследвания, съответно на кирилица и латиница, съдържа 133 заглавия на български, руски, английски, френски и италиански език. Тя е релевантна на съдържанието на дисертацията и достатъчна в изворово, информационно, херменевтично и интерпретативно отношение. Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи документи. Авторефератът в обем 44 страници представя необходимите реквизити на жанра дисертация (теоретично изследване, което формулира, структурира, аргументира и систематично излага докторска теза посредством открояване на обекта, предмета, целта и задачите на изследването, неговата актуалност, методология, структура и теоретични резултати), като сбито възпроизвежда нейното съдържание и включва самооценка на научните приноси и списък на публикациите на докторанта по темата на дисертационния труд, както и списък с други публикации на Узунов. Съпътстващите документи са пълни според изискванията на закона и другите нормативни документи, които уреждат процедурата по защитата.

Узунов е магистър по теология (СУ, 1995) и магистър по философия (СУ, 1999 /според автобиографията/ или 2003 /според мотивираното предложение на научния ръководител/). През 2019 г. той е зачислен в редовна докторантура по научната специалност *Теология (Християнска философия)* с научен ръководител

проф. Иван Христов. Отчислен е с право на защита на 01.07.2022 г. В професионалната автобиография на докторанта няма данни за негови академични активности по време на следването и докторантурата. Проф. Христов отбелязва участие на Узунов в научния проект *Тезаурус на богословието на преп. Максим Изповедник*. В дисертацията фактът е мимоходом споменат (с. 17).

Текстът на дисертацията е организиран в предговор, списък на съкращенията, увод, три глави и заключение. Те са добре балансирани, което показва успешна работа върху тематиката и нейното архитектурно теоретизиране. Научният апарат включва 428 бележки. Те са атестат колкото за добросъвестно изследване, толкова и за концептуалното осмисляне на текста.

Първото впечатление е, че дисертацията е писана в битие на смирение. Нейна отправна точка е „аскезата като сърцевина на духовния живот на православния християнин“. Нейна теоретична платформа е християнската антропология, в която се фундаментализира синергийното единство на Бога и човека. Нейно ядро е христологията. Узунов успешно търси парадигмализиране на херменевтичните отправности на изследването. Той анализира основанията на синергийното единство при св. Максим и ги осмисля на три плоскости: онтологична, антропологична и христологична. По този начин той постига поне два успеха: първо, дисертацията получава дефинитивен концептуален и систематичен характер и, второ, тя добива подчертана завършеност, защото изпълва с ясно и изчерпателно разработено съдържание своята христологична принципираност. Доколкото това се осъществява през интерпретация на антропологията и, по-общо, на богословието на св. Максим, вплетено в светоотеческата традиция, то изложението на докторанта придобива плътен богословски характер, преодоляващ както чисто абстрактните анализи, така и простото преповтаряне на познати постановки.

Тематизирането на синергията (синергийното единство) на Бога и човека при св. Максим задава пространство и пътека към благодатните Божествени енергии и обожението на човека в сотириологичен план. Именно това

пространство и тази пътека са предметът на изследването върху антропологията на св. Максим. Докторантът започва онтологично и анализира отношението между Логоса и логосите, Първообраза и образите, което предопределя битийното единство. Следващи стъпки са разкриването на деятельното любомъдрие, естественото съзерцание, богопознанието и богообщението, разглеждани като етапи на синергийното единение на Бога и човека. Докторантът подчертава знаменитата фраза за човека като „универсална работилница“ за усъвършенстване на творението. Като своеобразна антропологична поанта на изследването Узунов извежда аскетизма в качеството на фокус на богословието.

Докторантът обобщава приносните моменти на своята дисертация в 4 пункта. Те са реално и систематично демонстрирани и достатъчно доказани.

В рубриката „Въпроси, забележки и препоръки“ и косвено по отношение на дисертацията бих препоръчал на моите уважавани колеги-богослови да уточнят българските произношение и правопис на *ἐκκλησίᾱ*: еклезиа/я, еклесиа/я, еклисиа/я, еклизиа/я и пр. срещания. Относно дисертацията и нейните възможни изследователски и публикационни продължения ми се иска заостряне на анализа върху взаимното опосредстване, преплитане и екзистенциализиране на даденото по благодат и аскетичното усилие на човека – както във връзка с богословието на св. Максим, така и с личното схващане на Узунов. Днес картината е много по-сложна. В нея допълнително, но заострено битийно и рефлексивно са вплетени културата, социумът, безсъзнателното, подсъзнателното, съзнанието, политиката, модерното естествознание, типове вяра и пр. Ето защо трябва да се задълбочи изясняването на същността, мястото и ролята на тропоса. Трето, и вече съвсем конкретно по отношение на текста: вероятно топосът, смисълът и обхватът на термина *онтология* трябва да бъдат прецизирани във връзка с тяхната консистентна употреба (напр. „икономията преодолява онтологията“, с. 96; „онтологично ниво на логосологията“, с. 9 и др.).

Докторантът има 3 излезли публикации непосредствено по темата на дисертацията. Има и 25 речникови статии в специализирания интернет-ресурс за богословието на преп. Максим Исповедник.

Нямам принципи несъгласия с постановките на дисертацията.

Нямам съвместни публикации с колегата Узунов.

Заключение: Като имам предвид огромното богословско влияние на св. Максим, изпълнените цели и задачи на изследването, неговите теоретични приноси и концептуална значимост за християнската философия, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за успешно защитена дисертацията *Синергията в антропологическото учение на преподобни Максим Изповедник* и присъдят на **Петър Петков Узунов** образователната и научна степен **доктор** по научната специалност *Теология (Християнска философия)* в професионално направление *2.4. Религия и теология* от област на висше образование *2. Хуманитарни науки*.

София, 10. 08. 2023 г.

.....
(проф. дфн Валентин Канавров)